

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ หรือการพัฒนาสังคมก็ตาม จำต้องอาศัยปัจจัยสำคัญคือทรัพยากรเงินทุน และทรัพยากรบุคคล สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา มีข้อจำกัดด้านเงินทุน ฉะนั้นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ อีกทั้งประเทศไทยมีจำนวนประชากรที่เป็นสตรีถึงกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั่วทั้งประเทศ มีกำลังแรงงานสตรีอยู่ประมาณร้อยละ 45.5 ของกำลังแรงงานรวมทั้งหมด และอัตราการเพิ่มขึ้นของกำลังแรงงานสตรีก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะสตรีให้มีบทบาทร่วมกันกับบุรุษ ทั้งในฐานะผู้รับประโยชน์ และผู้ร่วมกระบวนการในการพัฒนาประเทศจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการพัฒนาให้สตรีมีสถานภาพและบทบาทในสังคมดีขึ้น ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศสืบไป

แม้ว่าสถานภาพและบทบาทของสตรีไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงก็ยังเป็นไปอย่างเชื่องช้า ปัจจัยสำคัญที่จัดว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถานภาพและบทบาทสตรีมี 2 ประการคือ

1. ปัจจัยที่เกิดขึ้นเนื่องจากสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ความเชื่อดั้งเดิม การขาดการสนับสนุนให้มีบทบาทในการพัฒนาประเทศ เป็นต้น
2. ปัจจัยที่เกิดขึ้นเนื่องจากตัวของสตรีเอง ได้แก่ การขาดจิตสำนึกในการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของตนเอง การขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น

ดังนั้น ในการศึกษาเรื่องสถานภาพและบทบาทสตรี นอกจากจะทำการศึกษาถึงปัจจัยที่เกิดขึ้นเพราะสภาพแวดล้อมภายนอกแล้วก็ควรทำการศึกษาในระดับบุคคล ซึ่งหมายถึงตัวสตรีเองอีกด้วย เนื่องจากมีคำกล่าวอ้างอยู่บ่อยครั้งว่าอุปสรรคในการพัฒนาสตรีก็คือ ตัวสตรีเอง ฉะนั้นเพื่อให้การศึกษาเรื่องสถานภาพและบทบาทสตรีมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จึงได้มีงานวิจัยชิ้นนี้ขึ้นมา และในโอกาสต่อไปถ้าได้มีการนำผลการศึกษาทั้งสองปัจจัยมาประยุกต์เข้าด้วยกันแล้ว ก็จะทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาสถานภาพและบทบาทสตรีมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับความคิดเกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของสตรีที่สมรสแล้ว ซึ่งทำงานอยู่ในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาถึงการเปิดรับข่าวสาร ความคิดเกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารกับความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรี
3. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี
4. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี
5. เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างในด้านการเปิดรับข่าวสาร ความคิดเกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของสตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ 1. สตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กรมป่าไม้ - กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมประชาสัมพันธ์ กรมประมง กรมการต่างประเทศ - กระทรวงพาณิชย์ และกรุงเทพมหานคร - หน่วยงานราชการอิสระ จำนวน 78 ราย 2. สตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ การท่าเรือแห่งประเทศไทย การประปานครหลวง การเคหะแห่งชาติ และบริษัทการบินไทย จำกัด จำนวน 75 ราย 3. สตรีที่ทำงานในหน่วยงานของเอกชน ได้แก่ บริษัทปูนซีเมนต์แห่งประเทศไทย บริษัทอเมริกันอินเตอร์เนชั่นแนลแอสซิเวรันส์ จำกัด (AIA.) และธนาคารกสิกรไทย จำกัด (สาขาสำนักงานใหญ่) จำนวน 75 ราย รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมดเท่ากับ 230 ราย

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ 1. ข้อมูลทั่วไป 2. ข้อมูลด้านการเปิดรับข่าวสาร 3. ข้อมูลด้านความคิดเกี่ยวกับตนเอง 4. ข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี โดยแบบสอบถามดังกล่าวได้ผ่านการทดสอบ (Pre-test) กับกลุ่มสตรีที่ไม่ได้ตกเป็นตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 20 ราย และนำแบบสอบถามในส่วนของความคิดเกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับ

กับสถานการณ์และบทบาทสตรีมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83 และ 0.95 ตามลำดับ สำหรับแบบสอบถามส่วนอื่นได้นำมาปรับปรุงถ้อยคำเพื่อให้สื่อความหมายได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่อง Personal Computer และใช้โปรแกรมทางสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical for Social Science - SPSS/Pc+ โดยใช้การหาค่าความถี่ ร้อยละ และค่ามัธยิมเลขคณิต (\bar{X}) ในส่วนของข้อมูลทั่วไป ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Coefficient) ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการเปิดรับข่าวสารกับความคิดเกี่ยวกับตนเอง ความคิดเกี่ยวกับตนเองกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์และบทบาทสตรี และการเปิดรับข่าวสารกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์และบทบาทสตรี และใช้การหาค่าสถิติไคแอสควร์ (Chi-Square) ในการศึกษาความแตกต่างด้านการเปิดรับข่าวสาร ความคิดเกี่ยวกับตนเอง และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์และบทบาทของสตรีที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยในส่วนของข้อมูลเบื้องต้น

ผลการวิจัยในส่วนของข้อมูลเบื้องต้นสรุปได้ว่า กลุ่มสตรีที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีและระดับปริญญาตรี มีรายได้อยู่ในเกณฑ์ระหว่าง 4,000-10,000 บาท มีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนในระดับปานกลาง มีปริมาณการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลในระดับน้อย โดยมีสื่อบุคคลและสื่อโทรทัศน์ เป็นสื่อที่กลุ่มสตรีนิยมเปิดรับมากที่สุด สื่อที่กลุ่มสตรีนิยมเปิดรับในระดับรองลงมาได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และนิตยสารหรือวารสาร ตามลำดับ

ประเภทของข่าวสารหรือรายการต่าง ๆ ที่กลุ่มสตรีนิยมเปิดรับมากที่สุดคือ รายการเพลงจากสื่อวิทยุ รายการข่าวในประเทศจากสื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ และเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวแพ้ชนะและความงามจากสื่อ นิตยสารหรือวารสาร สำหรับสื่อบุคคลกลุ่มสตรีส่วนใหญ่นิยมพูดคุยถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวัน รองลงมาคือ การพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องลูก และเรื่อง ของสุขภาพอนามัย ตามลำดับ

ในด้านความคิดเกี่ยวกับตนเอง พบว่า ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มสตรีจะมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางเป็นกลาง กล่าวคือสตรีส่วนใหญ่จะมีการประเมินตนเอง หรือวิเคราะห์ตนเองว่าตนเองไม่ได้มีคุณลักษณะเด่นหรือด้อยกว่าคนอื่น แต่มองตนเองว่าเป็นคนที่มีคุณลักษณะในทางเป็นกลาง

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีก็เช่นเดียวกัน จากการศึกษาพบว่ากลุ่มสตรีส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีในทางเป็นกลาง คือสตรีส่วนใหญ่ไม่มองว่าตนเองมีสถานภาพและบทบาทในด้านบวกหรือลบจนเกินไป

2. ผลการวิจัยในส่วนของ การทดสอบสมมติฐาน

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสาร ความคิดเกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี พบว่า การเปิดรับข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี และสตรีที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน มีการเปิดรับข่าวสาร ความคิดเกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีที่ไม่แตกต่างกัน แต่ความคิดเกี่ยวกับตนเองจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี กล่าวคือ ถ้าสตรีมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก ก็จะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีในทางบวกด้วย ถ้าสตรีมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางลบความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีก็จะ เป็นไปในทางลบด้วย

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยในส่วนของข้อมูลเบื้องต้น

1.1 การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล

จากผลการวิจัยในด้านการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มสตรีจะมีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ในระดับปานกลาง และสื่อบุคคลในระดับน้อย แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันนี้ข่าวสารกลายเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของสตรี ทั้งนี้เพราะการติดต่อสื่อสารเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้ ข้อมูล และประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนช่วยให้สตรีมีการตัดสินใจในเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นการเปิดรับข่าวสารยังจัดได้ว่า เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงระดับการพัฒนาของสตรี

ได้ประการหนึ่ง เพราะข่าวสารต่าง ๆ ทำให้บุคคลมีสายตากว้างไกลขึ้น มีความรู้ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม และเป็นคนทันสมัย ทนต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ (Charles K. Atkin 1973: 208)

ในการวิจัยครั้งนี้ยังพบอีกว่า สตรีเป็นจำนวนทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์และสื่อบุคคล โดยมีการเปิดรับสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ วิทยุ และนิตยสารหรือวารสารในระดับรองลงมาตามลำดับ (ตารางที่ 2: หน้า 63) การที่โทรทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในกลุ่มสตรี อาจเป็นเพราะโทรทัศน์เป็นสื่อหรือพาหนะนำข่าวสาร (Message Vehicles) ซึ่งมีหน้าที่แจ้งข่าวสารให้สมาชิกในสังคมได้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (ดวงทิพย์ วรพันธุ์ 2511: 1) และในปัจจุบันนี้โทรทัศน์ก็ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงทั้งทางด้านเทคโนโลยีและด้านเนื้อหาสาระอย่างรวดเร็ว ทำให้การเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์สามารถสนองความต้องการของผู้รับได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรี

การพิจารณาถึงความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรี ผู้วิจัยได้จัดแบ่งความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรีออกเป็นองค์ประกอบด้านต่าง ๆ เช่น ในด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา ด้านสังคม และอารมณ์ เป็นต้น (รายละเอียดคำถามดูได้ในตารางที่ 34: ภาคผนวก ก.) โดยแบ่งความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรีเป็น 3 ระดับ คือ ความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางลบ เป็นกลาง และด้านบวก ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่แล้วกลุ่มสตรีมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางเป็นกลาง กล่าวคือ สตรีไม่ได้มองตนเองในด้านบวกหรือในด้านลบจนเกินไป แต่มีการมองตนเอง หรือมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในระดับที่เป็นกลาง ซึ่งการที่สตรีส่วนใหญ่มีการประเมินตนเอง หรือวิเคราะห์ตนเองในทางเป็นกลาง อาจเป็นเครื่องบ่งชี้ได้ว่าสตรีเองยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการวิเคราะห์ตนเอง ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของการสื่อสารกับตนเองอย่างมีประสิทธิภาพเท่าไรนัก ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วการที่สตรีจะประสบผลสำเร็จ ทั้งในด้านครอบครัว การงาน และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพในสังคมได้นั้น สตรีจำเป็นต้องรู้จักการมองตนเอง วิเคราะห์ตนเอง มีความเชื่อมั่น และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาสถานภาพและบทบาทของตนเอง ในฐานะเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญเคียงคู่ไปกับบุรุษได้ในระดับต่อไป

1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเฉพาะความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีในด้านครอบครัว เศรษฐกิจ หรือการประกอบอาชีพ และด้านสังคม เท่านั้น (รายละเอียดคำถามดูได้ในตารางที่ 35: ภาคผนวก ก.) โดยแบ่งความคิดเห็นของสตรีออกเป็น ด้านลบ เป็นกลาง และด้านบวก ผลจากการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่แล้วสตรีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีในทางเป็นกลาง รองลงมาคือ ในด้านบวกและด้านลบตามลำดับ

การที่สตรีส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีในทางเป็นกลาง แสดงให้เห็นได้ว่าสตรีไม่ได้มองว่าตนเองมีสถานภาพและบทบาทในด้านบวกหรือลบจนเกินไป แต่มองว่าตนเองมีสถานภาพและบทบาทในเชิงเป็นกลาง ทั้งนี้อาจเป็นไปได้เพราะว่าปัจจุบันนี้ สตรีกำลังอยู่ในยุคของการตื่นตัวในเรื่องสถานภาพและบทบาทสตรี ดังนั้นการที่จะเปลี่ยนแปลงให้สตรีมีความคิดเห็นในด้านบวกเลยก็เดี่ยวนั้นอาจเป็นไปได้ยาก เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยระยะเวลาและค่อยเป็นค่อยไป อย่างไรก็ตามมีข้อที่น่าสังเกตที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้คือ รองลงมาจากความคิดเห็นในทางเป็นกลางแล้ว สตรีมีความคิดเห็นในด้านบวก ซึ่งพอที่จะทำให้เห็นแนวโน้มได้ว่าในอนาคตกลุ่มสตรีอาจมีการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นจากความคิดเห็นในทางเป็นกลางมาเป็นด้านบวกได้

2. ผลการวิจัยในส่วนของการทดสอบสมมติฐาน

2.1 การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของสตรี

เองของสตรี

จากการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของสตรี พบว่าการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคลต่างก็ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของสตรี ผลจากการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของสตรีจะเป็นอย่างไร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าสตรีมีการเปิดรับข่าวสารอย่างไร

2.2 การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี

จากการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี พบว่าการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลต่างก็ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี ซึ่งผลการ

วิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าความคิดเห็นของสตรีจะอยู่ในเกณฑ์อย่างไร ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มสตรีมีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลในระดับมากหรือน้อยอย่างไร

การกำหนดสมมติฐานว่าการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์และบทบาทสตรีนั้น เป็นการกำหนดสมมติฐานโดยมีพื้นฐานความคิดว่าการเปิดรับข่าวสารมีผลทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดเห็น และพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ เนื่องจากสื่อมวลชนหรือสื่อบุคคลจัดได้ว่าเป็นแหล่งของข่าวสาร (Source of information) ซึ่งมีหน้าที่ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ (Wilbur Schramm 1964: 127-140)

1. หน้าที่ในการให้ข่าวสาร (Information function) การสื่อสารทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคลจะมีหน้าที่สำคัญคือ การนำเสนอข่าวสารต่าง ๆ ให้กับคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวสารในลักษณะที่สร้างบรรยากาศแห่งการพัฒนา ซึ่งข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นข่าวสารใหม่จะทำให้คนในสังคมได้รับรู้และเห็นสิ่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นและสามารถเปรียบเทียบตัวเองและสังคมของตัวเองกับสังคมอื่นและคนในสังคมอื่นได้ เป็นการกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นและสนใจที่จะพัฒนาตนเอง รวมทั้งพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

2. หน้าที่ในการชักจูงใจ (Persuasive function) การที่จะให้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ ตลอดจนไปถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้นั้น การสื่อสารจะมีส่วนสนับสนุนโดยการชักจูงให้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นและวิถีชีวิตของตนด้วยการแสดงความคิดเห็นสนับสนุนการพัฒนา และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล และระดับสังคมโดยส่วนรวม

3. หน้าที่ในการให้ความรู้ (Educational function) เมื่อคนในสังคมได้รับทราบข่าวสารต่าง ๆ จนเกิดความรู้ลึกกระตือรือร้นและตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น และพฤติกรรมของตนเองแล้ว สิ่งที่สำคัญก็คือจะทำอย่างไรให้คนในสังคมมีความรู้และเข้าใจถึงสถานการณ์บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ ของตนเองอย่างถูกต้อง ซึ่งการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อมวลชนสามารถที่จะทำหน้าที่นี้ได้โดยการให้ข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวของคนในสังคมนั้น ๆ

ดังนั้น การเปิดรับข่าวสารจึงน่าที่จะมีผลต่อระดับของความคิดเกี่ยวกับตนเอง และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี กล่าวคือถ้าสตรีมีการเปิดรับข่าวสารในระดับสูงก็น่าที่จะมีผลให้สตรีมีความคิดเกี่ยวกับตนเอง และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีในทางบวก แต่ผลการวิจัยกลับพบว่า การเปิดรับข่าวสารไม่มีผลต่อความคิดเกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่าเป็นเพราะตัวแปรที่ศึกษา ยังอยู่ในวงจำกัด และอาจมีตัวแปรอื่น เช่น ระดับการศึกษา รายได้ และฐานะทางสังคม ฯลฯ ประกอบอีกก็ได้ หรืออาจอธิบายได้อีกประการหนึ่งว่าคุณภาพของรายการที่ปรากฏในสื่อมวลชนยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ทำให้การตอบสนองจากกลุ่มตัวอย่าง ไม่มีความต่างกันเลย

2.3 ความคิดเกี่ยวกับตนเองกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเกี่ยวกับตนเองกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี พบว่าความคิดเกี่ยวกับตนเองมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี หมายความว่า ถ้ากลุ่มสตรีมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวกสตรีก็จะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีในทางบวกด้วย ในทำนองเดียวกันถ้ากลุ่มสตรีมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในทางลบ สตรีก็จะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทในทางลบตามไปด้วย

การที่ความคิดเกี่ยวกับตนเองมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีอาจเนื่องมาจากความคิดเกี่ยวกับตนเองเกิดจากผลรวมของความเชื่อของบุคคลที่มีต่อการประเมินผลเกี่ยวกับตนเองว่าตนเองเป็นคนอย่างไร (McDonald 1967: 432) และความคิดเกี่ยวกับตนเองนี้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ทำให้บุคคลเข้าใจตนเองและมีพฤติกรรมที่เป็นไปตามที่ความคิดเกี่ยวกับตนเองกำหนด (Lazarus 1963: 61-63) หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า พฤติกรรมหรือบทบาทต่าง ๆ ที่บุคคลแสดงออกมานั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดเกี่ยวกับตนเองนั่นเอง

การที่สตรีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองในเชิงบวกหรือทางสร้างสรรค์ เช่น ในด้านความภาคภูมิใจ ความเป็นผู้นำ และความไม่ไร้ ฯลฯ ย่อมทำให้สตรีมีโอกาสพัฒนาสถานภาพและบทบาทในการทำงาน การดำเนินชีวิตประจำวันในครอบครัว และในสังคมได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาโอกาสและศักยภาพของตัวเองในสังคมมากยิ่งขึ้น ซึ่งข้อมูลด้านนี้สามารถนำไปประกอบในการวางแผนพัฒนาสตรี และการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศได้ต่อไป

2.4 การศึกษาถึงความแตกต่างในด้านการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและ
 สื่อบุคคล ความคิดเกี่ยวกับตนเอง กับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของสตรีที่ทำงาน
 ในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน

จากการศึกษาความแตกต่างดังกล่าว พบว่าสตรีที่ทำงานอยู่ในหน่วยงาน
 ของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน มีการเปิดรับข่าวสาร ความคิดเกี่ยวกับตนเอง และความคิดเห็น
 เกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มสตรีที่เป็นตัวอย่าง
 ในการวิจัยมีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกัน ทั้งในด้านอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ ฯลฯ จึงทำให้
 พฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสารของสตรีไม่มีความแตกต่างกัน ดังที่ผลการวิจัยของ Wilbur
 Schramm & David M. White ได้สรุปเอาไว้ว่าการเปิดรับข่าวสารมีแนวโน้มที่แตกต่างกัน
 ออกไปตามปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้
 เป็นต้น (Schramm & White 1972: 439)

เมื่อพิจารณาในแง่ของเนื้อหาสาระหรือรายการประเภทต่าง ๆ ว่ามีผลต่อความคิด
 เกี่ยวกับตนเองและความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีหรือไม่อย่างไรนั้น ผลการวิจัย
 พบว่าการเปิดรับรายการข่าวต่างประเทศจากสื่อโทรทัศน์ รายการข่าวต่างประเทศ และ
 บทวิเคราะห์ข่าวจากสื่อหนังสือพิมพ์มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของสตรี
 แสดงให้เห็นได้ว่าถ้าสตรีมีการเปิดรับข่าวต่างประเทศจากสื่อโทรทัศน์ ข่าวต่างประเทศ และ
 บทวิเคราะห์ข่าวจากสื่อหนังสือพิมพ์ในระดับสูง จะมีผลให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของสตรีเป็นไป
 ในทางบวกมากยิ่งขึ้น และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเนื้อหาของข่าวสาร โดยเฉพาะจากสื่อหนังสือพิมพ์ก็คือ เนื้อหาของ
 ข่าวสารแบ่งออกได้ใน 2 ลักษณะ คือ (สฤัญญา ติระวนิช 2526: 31)

1. ข่าวหนักหรือข่าวที่ได้รับความพอใจช้า (Hard news หรือ Delay-rewards
 news) ได้แก่ ข่าวที่ต้องใช้ความคิดความเข้าใจมากพอสมควร ซึ่งจะส่งผลต่อความรู้ความคิด
 ในระยะยาว เช่น ข่าวสารด้านการเมือง เศรษฐกิจ เป็นต้น

2. ข่าวเบาหรือข่าวที่ได้รับความพอใจในทันที (Soft news หรือ Immediate-
 rewards news) ได้แก่ ข่าวที่สนองความพึงพอใจทางด้านอารมณ์ เช่น ความสนุกสนาน
 ตื่นเต้น ทวาดเสียว ได้แก่ ข่าวบันเทิง ข่าวสังคม และอาชญากรรม เป็นต้น

ผลการวิจัยจึงพบว่าการเปิดรับข่าวสารประเภทข่าวต่างประเทศจากสื่อโทรทัศน์
 ข่าวต่างประเทศและบทวิเคราะห์ข่าวจากสื่อหนังสือพิมพ์ มีผลต่อระดับของความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง

ของสตรี โดยเฉพาะด้านความรู้ ความคิดของสตรีในระยะยาว ดังนั้น ถ้าสตรีมีการเปิดรับข่าวสารในเนื้อหาประเภทนี้ส่งผลให้สตรีมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านบวกตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะความคิดเกี่ยวกับตนเองสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับมา (Kendler 1963: 459-461) และเป็นผลรวมของความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่แต่ละบุคคลได้รับมา (McCandlen 1967: 432)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ใน 2 ประเด็นด้วยกัน คือ

1. นโยบายและแผนงานด้านการพัฒนาสตรี

1.1 ควรมีนโยบายที่ชัดเจนและแผนงานรองรับที่พร้อมทั้งด้านงบประมาณและโครงสร้างที่จะเปิดโอกาสให้สตรีมีการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนที่มีคุณภาพโดยถ้วนหน้ากัน ทั้งนี้เพราะการเปิดรับข่าวสารทำให้สตรีมีคุณลักษณะของการเป็นคนสมัยใหม่ คือมีความรู้ และประสบการณ์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวมีผลทำให้สตรีมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น พึ่งพาตัวเองได้ ทำให้สตรีเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีศักยภาพ อันจะส่งผลให้สตรีมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาประเทศต่อไป

1.2 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าความคิดเกี่ยวกับตนเองมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรี ฉะนั้น แนวทางหนึ่งในการพัฒนาสถานภาพและบทบาทของสตรี ก็คือการส่งเสริมให้สตรีมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านบวกมากขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้สตรีมีความมั่นใจในตนเอง พฤติกรรมหรือบทบาทที่แสดงออกมาก็เป็นไปอย่างเต็มตามศักยภาพที่แท้จริง

การส่งเสริมให้สตรีมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านบวก อาจกระทำโดยอาศัยกระบวนการหน้าที่ของสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา โดยสนับสนุนให้สถาบันดังกล่าวทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน การขัดเกลานิสัยต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งหน้าที่ต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาความคิดเกี่ยวกับตนเอง

2. การทำวิจัยในอนาคต

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาสถานภาพและบทบาทของสตรี โดยใช้การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล เนื้อหาสาระหรือรายการประเภทต่าง ๆ และความคิด

เกี่ยวกับตนเองของสตรีเป็นตัวแปรในการวิจัย ซึ่งการวิจัยในประเด็นนี้ยังไม่เคยมีผู้ใดทำมาก่อน จึงนับได้ว่าเป็นการขยายแนวคิดทางวิชาการในเรื่องสถานภาพและบทบาทสตรีให้กว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสตรี เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ และความเชื่อมั่นของสตรีในกระบวนการพัฒนามากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การทำวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มสตรีที่ทำงานอยู่ในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเพียงกลุ่มสตรีกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปจึงควรทำการศึกษาในกลุ่มประชากรกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มเกษตรกรสตรี กลุ่มสตรีที่เป็นแม่บ้าน และกลุ่มสตรีที่เป็นผู้บริหาร เป็นต้น
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของสตรีในลักษณะที่เป็นภาพรวมว่ามีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีหรือไม่ และเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะใด ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปจึงควรทำการศึกษาด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของสตรีในแต่ละด้าน เช่น ด้านจิตใจ ด้านร่างกาย สติปัญญา ฯลฯ ว่าจะมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีหรือไม่ อย่างไร และมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทสตรีในแต่ละด้านอย่างไร ซึ่งทำให้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการวางนโยบายและแผนงานด้านการพัฒนาสตรีได้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น